

RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE
Book reviews and bibliographical notes

Mark Solonin, *Butoiul și Cercurile: 22 iunie 1941 sau când a început Marele Război pentru Apărarea Patriei*, Editura Polirom, [trad. din lb. Rusă de Maria Sîrghie], Iași, 2012, 440 pp.

Mark Solonin este un istoric militar, interesat cu preponderență de al doilea război mondial și de epoca lui Stalin. Acesta a mai publicat mai multe cărți pe tema celui de-al doilea război mondial, precum: *Pe aerodromurile ce par a fi adormite* (2006), *25 iunie: inconștiență sau agresivitate?* (2007), *Istoria falsă a Marelui Război* (2008), declarată și ca cea mai bună carte a anului în Rusia.

Autorul încearcă în această lucrare, să ne prezinte, să destructureze miturile istoricilor propagandiști sovietici de-a lungul perioadei 1945-1980, găsirea unor explicații plauzibile pentru dezastrul militar suferit de Armata Roșie în vara lui 1941. În lucrarea de față se prezintă o analiză în profunzime și rece a eșecurilor suferite de Armata Roșie, și în general a societății sovietice, în urma atacului prin „surprindere” a Germaniei naziste. Ceea ce aduce nou Solonin în această lucrare e faptul că Armata Roșie era mult superior dotată pe anumite categorii de armament, esențial față de ce avea Wehrmachtul în vara lui 1941 (anexa nr. 1 p. 409). De altfel și diviziile de blindate ale Wehrmachtului și ale Armatei Roșii din vara anului 1941, ne arată superioritatea sovietică în comparație cu ce avea la acel moment germanii (anexa nr. 2 p. 417).

În opinia lui Solonin, motivul pentru care Armata Roșie a suferit dezastrul din vara anului 1941, nu a fost faptul că nu ar fi fost pregătită din punct de vedere tehnologic, ci că factorul uman a cedat „Grasului i-au plesnit cercurile!” În urma dezastrului din vara lui 1941 trupele sovietice au început să dezerteze, Solonin ni-l menționează pe șeful direcției de propagandă politică a Frontului de sud-vest, Mihailov (p. 319). O altă informație despre numărul de dezertori (p. 322). Solonin oferă și cifra execuțiilor în anii 1932-1942 de 2.271 de dezertori. Din lucrare aflăm că Wehrmacht executa 2 dezertori pe zi, în timp ce în Armata Roșie numărul ajungea la 92 dezertori pe zi (p. 323).

Alt mit care e spulberat, dezvăluit de Solonin e acela al raportului dintre colaboraționiști pro-germani și trupele de *guerilla* din Bielorusia și Ucraina. La jumătatea lunii iulie 1944 aproape 800.000 de colaboraționiști slujeau Germania (Hiwi), rezistența antifascistă fiind inexistentă, a fost organizată mai târziu sub foști colaboratori ai organelor de securitate din zonele respective. Mișcarea de *guerilla* a luat amploare în timpul contraofensivei sovietice din 1944.

Solonin pune în discuție și neprofesionalismul diviziilor, comandamentelor de armate și chiar și Înaltul Comandament al Armatei Roșii. Comunicarea între diversele unități fiind defectuoasă în ciuda mijloacelor moderne de comunicații. Motivul acestui neprofesionalism poate fi găsit în cadrul paginii 341. În opinia lui Mark Solonin, de înfrângerea Germaniei naziste cel mai mult a profitat Stalin, care a ajuns la apogeul puterii sale, fiind prezent în apropierea frontului doar o singură dată de-a lungul războiului, acestuia nelipsindu-i simțul prevederii și auto-rezervării.

În lucrarea lui Mark Solonin predomină caracterul tehnic, astfel că pentru o persoană neavizată în domeniul militar, înțelegerea ei poate fi un pic greoaie. Lucrarea aduce o cantitate mare de informații noi, pentru publicul interesat. Cartea lasă loc, pentru mult mai mult în ceea ce privește dezmembrarea propagandei istorice a regimurilor comuniste. Această scurtă recenzie poate fi cu vorbele istoricului „Efortul de rescriere și reinterpretare a istoriei, mai ales în zonele contaminate de propaganda istorică a regimurilor comuniste, este departe de a-și fi secăt (re)sursele” (p. 355).

Ionel Marius IOSIP*

* Masterand la Facultatea de Istorie, Filosofie și Teologie a Universității „Dunărea de Jos” din Galați.

Ioan Scurtu, Liviu Boar (coord.), *Minoritățile naționale din România 1918-1925. Documente*, Arhivele Naționale ale României, București, 1995, 783 pp.

În anul 1995, Arhivele Naționale ale României au reușit să scoată de sub tipar primul volum de documente dedicat minorităților naționale din România. Sub coordonarea a doi istorici români, Ioan Scurtu și Liviu Boar, colectivul impresionant care a cuprins: istorici, arhiviști și traducători, a reușit să pună la îndemâna cercetătorilor 178 de documente, în mare parte inedite. De-a lungul timpului cei doi coordonatori și-au îndreptat atenția spre studiul istoriei contemporane a României și integrarea acesteia în cadrul realităților internaționale. Iar lucrarea de față reprezintă doar una dintre numeroasele volume de documente publicate de aceștia. Ioan Scurtu continuă seria dedicată minorităților din România în anul 1996, când a publicat volum doi dedicat perioadei 1925-1931. De această dată l-a avut alături, în postura de coordonator, pe Ioan Dordea.

Colectivul de autori a inclus, dincolo de documente, un studiu introductiv despre minoritățile din România în anii 1918-1925, tradus și-n limbile germană și franceză. Se facilitează înțelegerea realităților din România Mare și de către necunoscătorii limbii române. Limba germană fiind utilizată de către una dintre cele mai importante minorități din România interbelică, comunitatea germană. La acestea se adaugă utilizarea limbii franceză care în epocă reprezenta limba mediului diplomatic internațional. Varianta în limba română din *Studiu introductiv. Minoritățile naționale din România în anii 1918-1925* are opt pagini (pp. 7-14) și este semnată de Ioan Scurtu. După aceasta urmează variantele în limba germană (pp. 15-25) și franceză¹ (pp. 25-34).

În aceste pagini academicianul I. Scurtu reușește, într-un spațiu relativ restrâns, să concentreze principalele realități ale României Mari, dar și ale spațiului central și est-european. Printr-o comparație cu noile state naționale din acest perimetru subliniază incapacitatea autorităților române de a rămâne la fel de pasive la tendința revizionistă a unor foste mari imperii antebelice. De la un Vechi Regat ancorat într-o singură chestiune minoritară, rezolvată de fațadă de Congresul de la Berlin din 1878 și de modificarea articolului 7 din Constituția din 1866, s-a ajuns la un amalgam de asemenea „chestiuni minoritare” cu tentă anticonstituțională.

Autorul subliniază exponențial pentru viitorul României Mari faptul că „[...] minoritățile naționale au fost prezente la adunările de la Chișinău și Cernăuți care au hotărât unirea Basarabiei și Bucovinei cu România. Astfel, din cei 150 de membri ai Sfatului Țării întrunit la Chișinău pentru a hotărî

¹ În tabla de cuprins de la p. 5 varianta în limba franceză este situată eronat la p. 26.

destinul Basarabiei, 45 aparțineau minorităților naționale. [...] Congresul general al Bucovinei, care la 28 noiembrie 1918 a hotărât, în unanimitate, unirea acesteia cu România, era format din 100 deputați, din care 26 aparțineau minorităților naționale (germani, ucraineni, polonezi, evrei)².

De asemenea trece în revistă problemele cu care s-a confruntat România pe plan internațional în acest interval. Încercările Ungariei de a-și impune punctul de vedere pe plan internațional după semnarea sistemului de Tratat de la Paris și încălcarea repetată de către liderii comunității maghiare din Transilvania a acestuia, care nesocoteau Tratatul de Pace de la Trianon din 4 iunie 1920. Această chestiune culminând cu procesul optanților și căderea în păcat a guvernaților români, care atrași în jocul mai marilor de la Societatea Națiunilor au căutat să-și rezolve probleme pe tărâmul diplomatic. Spre deosebire de vecinii cehoslovaci sau sârbi care au tratat problemele similare ca pe unele de ordin intern. Dar spre deosebire de vecinii lor nordici, românii au reușit să creeze un mediu propice pentru evreii ashkenazii asupriți în Polonia și Rusia în plin proces de bolșevizare.

Considerații cu privire la România și problema minorităților naționale (pp. 35-42) reprezintă studiul întreprins de Gheorghe Iancu, la acea vreme cercetător științific la Institutul de Istorie din Cluj-Napoca, în domeniul problemei minorităților din România de după Marea Unirea din 1918. De asemenea și acest studiu a fost tradus în limbile germană și franceză. Pe parcursul acestor pagini autorul lor pune accentul pe datele statistice realizând o excelentă analiză demografică a situației cu care s-a confruntat România interbelică. O realitate deloc ușoară pentru un stat centralizat care s-a confruntat cu una dintre cele mai esențiale probleme ale existenței sale. Abundă în aceste pagini datele comparate, iar autorul ajunge la următoarea concluzie: „Problema minorităților s-a dovedit a fi o chestiune delicată pentru statul român, reliefaea ei istorică în toată extensiunea avută, necesită o lărgire substanțială a cercetării”³.

La pagina 57 Liviu Boar semnează un scurt *Studiu introductiv asupra Minorităților naționale din România în anii 1918-1925*, de doar 2 pagini. În cadrul acestuia autorul menționează că s-a dorit valorificarea bogatului fond documentar deținut de Arhivele Naționale al României pe aceasta temă volumul se adresează specialiștilor care studiază istoria minorităților din România, favorizându-le astfel accesul la materiale arhivistice răspândite în numeroase arhive și biblioteci din România și nu numai.

Între paginile 63 și 77, volumul cuprinde varianta în limba română a listei celor 178 de documente publicate, fiind urmată de traducerea în celelalte două limbi utilizate de autori.

De la pagina 109 și până la pagina 752 se afla cele 178 de documentele propriu-zise. Documentele sunt în varianta lor originală, iar cele care nu sunt

² I. Scurtu, *op. cit.*, p. 7.

³ Gheorghe Iancu, *Considerații cu privire la România și problema minorităților naționale*, în *ibidem*, p. 40.

redactate în limba română beneficiază de traducerea în limba română. Astfel, se facilitează studiul și necunoscătorilor limbilor germană, franceză în care se află varianta primară a documentelor. Dar se respectă și uzanțele academice privind publicarea documentelor de arhivă.

Fiecare documente este numerotat, menționându-i-se data și locul publicării dar și ceea ce reprezintă. Primul document publicat în acest volum este Declarația de unire a Basarabiei cu România, votată de Sfatul Țării, din 27 martie/9 aprilie 1918. Cel de al doilea document fiind cel al legii electorale din 15 noiembrie 1918 dat de Regele Ferdinand.

Autorii insistă asupra problemei minorităților naționale și includ preponderent documente din noile provincii unite cu țara. Dar se regăsesc și numeroase documente care au în atenția lor chestiunea evreiască din Vechiul Regat sau cea a grecilor și celorlalte minorități de la gurile Dunării. Ultimul document publicat în această lucrare este legea pentru unificarea administrativă din 13 iunie 1925.

De la paginile 753 la 774 se află o amplă listă a periodicelor aparținând minorităților naționale apărute în perioada 1919-1925. Autorii însăși notează că este vorba de o listă selectivă, și cu toate acestea extrem de vastă, care se regăseau la data realizării acestei lucrări în fișierul Bibliotecii Academiei Române și-n *Catalogul Publicațiilor periodice românești*, tom III, 1919-1924, Editura Academiei Române, 1987, f. 5-1080.

Între paginile 775 și 783, autorii atașează acestui volum și o bibliografie selectivă, care în mare parte reprezintă studii, articole și volume similare publicate în alte state pe teme asemănătoare.

În concluzie volumul *Minoritățile naționale din România 1918-1925. Documente* reprezintă un instrument extrem de util și indispensabil oricărei persoane care dorește să cerceteze problema minoritățile din România primilor ani de după Unirea din 1918. Și, de asemenea, poate constitui o lectură pentru înțelegerea modalităților de integrare și conviețuire a majoritarilor cu noua realitate demografică a epocii.

Considerăm să încheiem cu mențiunea lui Ioan Scurtu din finalul studiului său introductiv: „Dincolo de anumite greutăți și tensiuni, anii 1918-1925 au marcat o etapă importantă pe calea integrării minorităților naționale în cadrul statului național român. S-au creat structuri politice și culturale, s-au schimbat idei și s-au căutat soluții, multe dintre ele pozitive. La nivelul masei de cetățeni s-a statornicit o colaborare benefică, atât pentru națiunea română majoritară, cât și pentru minoritățile naționale”⁴.

Cristian CONSTANTIN*

⁴ I. Scurtu, *op. cit.*, p. 14.

* Masterand la Facultatea de Istorie, Filosofie și Teologie a Universității „Dunărea de Jos” din Galați.

Lucian Boia, *Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930 și 1950*, Humanitas, 2011, 358 pp.

Lucian Boia, născut la 1 februarie 1944, în București, este un istoric român cunoscut în special pentru cărțile sale despre comunism. Și se poate mândri cu o carieră impresionantă ca profesor doctor la Facultatea de Istorie a Universității din București și de asemenea, cu o vastă cercetare în domeniul istoriei publicând nenumărate volume, cele mai multe traduse în trei limbi de circulație internațională.

Cartea intitulată *Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930 și 1950*, scrisă de Lucian Boia, a fost tipărită la R.A. Monitorul Oficial, editura Humanitas, București, 2011, având în total 8 capitole și 358 de pagini. Lucrarea prezintă o scurtă introducere pe care o face autorul având referire la conținutul tratat în continuare.

Lucrarea debutează cu o listă impresionantă a 120 de personaje marcante ale istoriei elitei intelectuale. Capitolul I, ce precede această listă, dezbate în linii mari lupta de emancipare și de afirmare pe toate planurile a unor tineri iscusiți, intelectuali. Capitolul II, tratează evoluția scrierii în anii '30. Mulți scriitori au început să intre în conflict din cauza intereselor de partid, vorbindu-se de o luptă de stăpânire în mare parte a gazetelor timpului. În următorul capitol, autorul tratează pe scurt istoria Academiei Române și a oamenilor ce au ajuns la catedra marilor universități din țară, mai mult aleși pe criterii politice decât interesați de „mersul general al culturii”.

Capitolul *Regele* dezbate problema la nivelul conducerii țării, modul în care regele Carol al II-lea a intervenit personal în dezvoltarea culturală a țării. De asemenea, în apropiere de izbucnirea celui de al doilea război mondial, intelectualitatea este decimată, ziarele, în mare parte, fiind sistate. Capitolul V, conține un nume sugestiv, „Legionarii”: puterea statului se află acum în mâinile generalului Antonescu, care împreună cu legionarii impun legea și ordinea. Problema covârșitoare a regimul antonescian este dezbătut pe larg în următorul capitol, VI, unde în febra celui de al doilea război mondial, mulți sunt executați sau închiși, iar alții luptă în continuare pentru promovarea valorilor culturale românești. Mai departe în capitolul VII, autorul ne prezintă România de după război și cum partidul comunist încerca din ce în ce mai mult să își atragă membri, mai ales din rândurile intelectualilor, prin diferite forme de șantaj. În ultimul său capitol, autorul ne relatează adevărul istoric a începutului perioadei comuniste: „membri ai elitei intelectuale își pierdeau slujbele, sursele de venit, libertatea, viața...”. Cenzura a fost instalată la nivelul presei: nu se putea tipări nimic până când aceste scrieri nu erau în concordanță cu nevoile regimului.

La nivel gramatical, autorul face o greșeală, repetată constant pe tot parcursul lucrării, probabil neavând cunoștințele necesare ale DOOM-ului. Acest aspect însă nu trebuie criticat vehement având în vedere că multe persoane, la vremea actuală, folosesc cu predilecție structura „ca și” în vorbirea curentă. Tot la nivel gramatical, avem parte de o cacofonie destul de vizibilă: „El afirmă că chiar Camil Petrescu [...]” (p. 331). De asemenea, se remarcă în scrierea sa o doză de subiectivitate la nivelul redactării prin intervenții ale autorului: prin întrebări („Își uitase Gyr camarazii uciși doar cu câteva luni înainte?”, p. 151; „A meritat sau nu?”, p. 253) sau prin intervenții personale („Frumos discurs pentru un fost liberal”, p. 152; „o amabilitate, s-ar zice, puțin exagerată pentru un „antifascist”, p. 203; „Bietul Cioculescu!”, p. 223). De altfel, aceste intervenții pot fi catalogate ca necesare la un moment dat, având în vedere că lucrarea este scrisă pentru un public larg, pe înțelesul tuturor, fiind binevenite pentru o mai bună înțelegere. Lucrarea de față tratează în linii mari un subiect delicat, destul de controversat. Lucian Boia analizează toate substraturile realității de atunci, aducând argumente solide, prin documentare riguroasă și bine pusă la punct, mai ales prin documente ale arhivelor (p. 195).

În concluzie, lucrarea *Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930 și 1950*, reprezintă o lectură interesantă și instructivă pentru toți cei interesați de cunoașterea realităților românești ale acestei perioade.

Laura VĂDEANU*

* Masterand la Facultatea de Istorie, Filosofie și Teologie a Universității „Dunărea de Jos” din Galați.